

ZPZR

Zgodnja poklicna in
zaposlitvena rehabilitacija
v procesu vračanja na delo

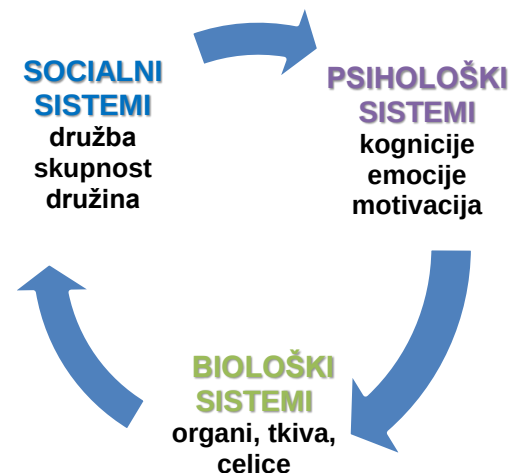
Psihosocialna podpora pri vračanju na delo

mag. Petra Štampar, univ. dipl. psihologinja,
vodja tima zaposlitvene rehabilitacije, Centerkontura d.o.o.,
projekt ZPZR

Kaj je bistveno pri vračanju na delo – psihosocialni vidik

1. Individualiziran pristop – celostno razumevanje posameznika, ki temelji na **bio-psiho-socialnem modelu zdravja**.
2. Razvijanje zaupanja - **psihološka pogodba**.
3. Spretno načrtovanje – izgradnja lastne učinkovitosti delavca, krepitev notranje moči in poklicne identitete.
4. Pomen organizacijske kulture.
5. Povezovanje – delodajalci, invalidi, strokovne službe, širše okolje.

Bio-psiho-socialni model in principi celostnega razumevanja in interveniranja v rehabilitaciji

- Upošteva **dinamiko** in **proces** – mesto, ki ga nekdo zaseda na kontinuumu med zdravjem in boleznijo ni statično.
- Namesto razmišljanja le o vzrokih bolezni, usmerja pozornost tudi temu, kaj ljudem onemogoča, da bi ostali zdravi.
- Upošteva in razlaga **interakcije** med **socialnimi**, **psihičnimi** in **biološkimi dejavniki**, ki sodelujejo pri nastanku, razvoju in zdravljenju bolezni.

Kako oseba zboli ali postane invalid?

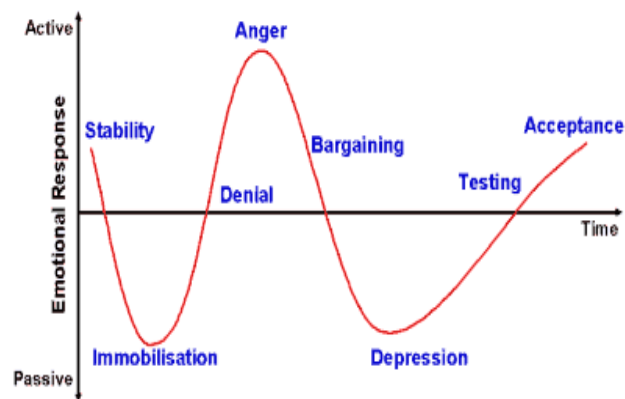
- Invalid od rojstva/ od mladih let?
- Nedavna invalidnost/ zdravstvene težave?
- Ali se pričakuje okrevanje?
- Ali stanje niha?
- Ali stanje napreduje?
- Ali je bolezen usodna?

Potovanje skozi čas in čustva

- Obvladovanje izgube
- Obvladovanje spremembe
- Druge težave: denar, družina itd.
- Katera prepričanja prevladujejo
(povezava z lastno učinkovitostjo)

Kübler Ross-ova krivulja obvladovanja izgube

- Stopnja šoka/ stabilnosti: začetna paraliza ob slabi novici
- Stopnja zanikanja: poskusi izogibanja neizogibnemu
- Stopnja jeze: vznemirjen izbruh potlačenih čustev
- Stopnja barantanja: zaman iskanje izhoda
- Stopnja potrnosti: končno spoznanje neizogibnega
- Stopnja preizkušanja: iskanje realističnih rešitev
- Stopnja sprejemanja: končno najdenje poti naprej

Kako vpliva delo na življenje posameznika?

- ekonomski vidik
- delo strukturira čas in regulira dejavnosti
- delo nudi možnosti za širjenje socialnih mrež
- delo zagotavlja socialni status in identiteto – *poklicna identiteta dopolni odgovor na vprašanje “Kdo sem?”*
- delo predstavlja sredstvo za osebni razvoj – s poklicno vlogo je povezan družbeni status in naša potreba po uveljavljanju.

Razvoj poklicne identitete

poklicna identiteta ↔ druge identitete

Proces, v katerem se identificiramo s svojim poklicnim profilom oz. dejavnostjo na način, da se zaznavamo in doživljamo kot ločene in različne od ostalih poklicnih profilov.

V primeru nekompatibilnosti, preobremenjenosti z vlogami ali dvoumnih in nejasno definiranih vlogah, pa lahko pride do negotovosti in nestabilnosti oz. t.i. **difuznosti poklicne identitete**.

Vpliv invalidnosti in prepričanj o zdravju na posameznikovo poklicno pot

- Kako posameznik vidi svojo invalidnost – njegova prepričanja in prepričanja bližnjih?
- Upoštevanje čustev pri izgubi oz. spremembi, če invalidnost nastopi pozneje.
- Bistveni del rehabilitacijskega procesa pri vračanju na delo = **upoštevanje prepričanj in predstav o sebi.**

- Načrtovanje dela, ki omogoča **izgradnjo občutka lastne učinkovitosti delavca** in posledično krepitev notranje moči.

Razvijanje zaupanja – psihološka pogodba.

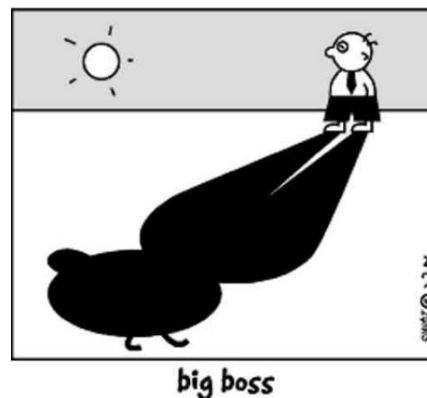

- Medsebojni odnosi, zaupanje in zadovoljstvo na delovnem mestu ter delovna uspešnost so pomembno povezani - bolj kot se pogosto zavedamo.
- Psihološka pogodba je ključni pojem v razumevanju delovnega vedenja ter odnosa med delodajalcem in zaposlenim.
- Pomembno je ravnotežje – večji vpliv na izid ima kršitev psihološke pogodbe!

Kaj je psihološka pogodba

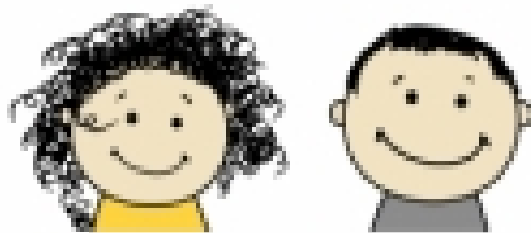
“Niz vzajemnih pričakovanj, ki se jih udeleženca v odnosu morda le motno zavedata, vendar svoj odnos kljub temu usmerjata drug k drugemu”.

(Levinson in sod., 1962)

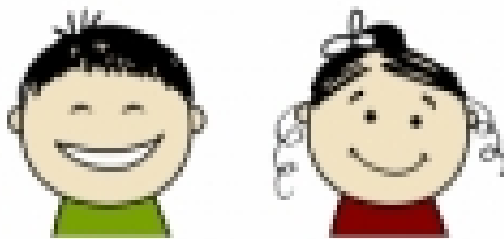
Učenje iz izkušenj

Ponujam

Organizacija
pričakuje

Pričakujem

Organizacija
ponuja

Razlike psihološke od pravne pogodbe

- Temelji na zaznavanju in ne na (pisnem) dogovoru.
- Je subjektivna.
- Vključuje celoten niz prepričanj.
- Je trajajoč proces vzajemne izmenjave.

Kaj vpliva na mešanico PP?

- **Zunanji dejavniki**

(obstoječa pričakovanja, druge izkušnje, ekonomski + pravni dejavniki)

- **Organizacijski dejavniki**

(politika in praksa ravnanja s človeškimi viri)

- **Individualne in socialne razlike**

(osebnost, sposobnosti, socialne značilnosti)

Vrste psihološke pogodbe

- **Transakcijska**

(izrecna, specifična, omejena v obsegu, pogosto ekonomska, npr. plačilo za delo)

- **Odnosna**

(širša, odprta, subjektivno razumljena, npr. varnost zaposlitve v zameno za zvestobo)

Ključni pojmi

- Ravnotežje
- Kršitev:

“velika ideja v okviru teorije psihološke pogodbe” (Conway and Briner, 2005)

Prelomljene obljube imajo večji učinek kot izpolnjene (motivacijska teorija).

Zakaj je pojem kršitve pomemben?

- Lahko pojasni, kaj se dogaja.
- Ima močan vpliv na stališča in vedenje delavca.
- Se jo lahko uporabi za ponovno uravnoteženje pogodbe.

Kako PP vpliva na vaše delo?

- Uporaba pojma vas lahko vodi k oblikovanju ustreznih splošnih ukrepov.
- Pri delu s posamezniki, ki se vračajo na delo, dober način predstavlja preverjanje in usklajevanje pričakovanj.
- Če tega ne preverite, so možnosti za neuspeh veliko večje.

Izidi uravnotežene psihološke pogodbe

- Zadovoljstvo pri delu.
- Občutek lastne uspešnosti.
- Zavezanost organizaciji.
- Prevezemanje odgovornosti.
- Večja odpornost na stres.
- Lažja vrnitev na delo po bolezni ali poškodbi.

Hierarhija motivov po Maslowu

Spretno načrtovanje – izgradnja in uporaba lastne učinkovitosti pri načrtovanju

- Fleksibilnost
- Postopni uspehi – izgradnja občutka lastne učinkovitosti
- Izogibanje neuspehu
- **Postopno vračanje na delo**
- Kakovost dela (učenje brez napak)
  - Količina dela
  - Zagotavljanje varnega dela
  - Socialni in okoljski dejavniki

Pomen organizacijske kulture

Prepoznavanje pomembnih elementov organizacijske kulture skritih v ozadju neskladij in konfliktov, ki jih zaznavamo v določenem delovnem okolju/organizaciji.

Organizacijska kultura

Je vsota splošno sprejetih prepričanj, vrednot, norm, stališč, pričakovanj, ki so se izoblikovale v določeni organizaciji in govorijo o tem:

- kaj je pomembno v zvezi z delom,
  - kako je potrebno razumeti določene dogodke in situacije,
  - kakšno ravnanje je najprimernejše
- ...

Znotraj organizacij se običajno oblikuje enotna kultura – podprta s kulturo širšega družbenega okolja

Zaposleni se večinoma niti ne zavedajo, da uporabljajo vnaprej dogovorjene in določene pristope, ki bi lahko bili tudi drugačni – temeljna vodila postanejo sama po sebi dobra ali slaba, brez dvoma.

„Pri nas smo vedno tako delali.“

PREVLADUJOČE PREPRIČANJE V PROIZVODNEM PODJETJU:

“Visoke zahteve do delavcev so temelj učinkovitega dela.”

“Učinkovitost bi lahko bila pomembno boljša.”

PREPRIČANJE, KAKO JE TREBA DELATI, DOLOČA ODZIVANJE VODJE NA RAVNANJE PODREJENIH:

“VODJA je odgovoren
za UČINKOVITOST
delavcev. “

“To bi lahko dosegli, če bi se bolj
potrudili.”

“Zdaj pa je čas, da si zaslužite svojo
plačo.”

“Jezi me, ker ne dosegate pričakovanih
rezultatov! ”

“VODJA je
odgovoren za
DOBRO DELO in
VODENJE
delavcev.”

“Kje je težava?”

“Kako bomo to rešili?”

“Kako vam lahko
pomagam?”

Različne organizacijske kulture

Različne org. kulture je mogoče razdeliti po dveh dimenzijah:

- 1. INSTRUMENTALNI** – glede na stopnjo nadzora in storilnosti
- 2. ODNOSNI** – glede na kakovost socialne povezanosti in kakovost medsebojnih odnosov oz. počutja

stopnja storilnosti in nadzora

STORILNOSTNA KULTURA

Poudarjena je storilnost, skrb za medosebne odnose in dobro počutje je nizka.

Visoka pričakovanja, delavnost, disciplina, hierahija, tekmovalnost, spoštovanje avtoritete, zunanja motivacija.

ANOMIČNA KULTURA PREŽIVETI

Nizka morala, slabo vodenje, konflikti, popuščanje zahtevam po storilnosti, občutek neuspešnosti, izgorevanje.

KULTURA DOBRE SKUPNOSTI

Delavec, ki se dobro počuti, je tudi (bolj) uspešen.

Spoštovanje, prijaznost, dobri odnosi, strpnost, medsebojna podpora, notranja motivacija.

kakovost socialne povezanosti in medsebojnih odnosov

NEPRILAGOJENA STORILNOSTNA KULTURA POGOSTO VODI V ANARHIČNO

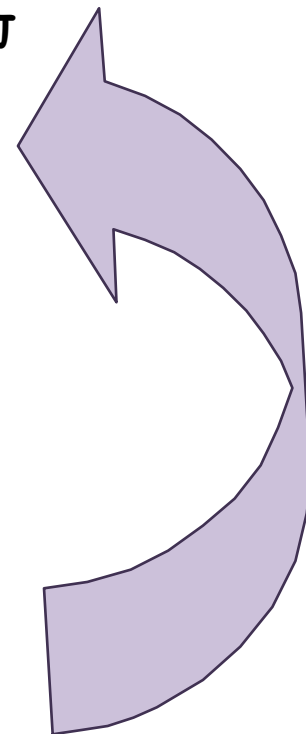
SLABO VODENJE, NEJASNA PRAVILA, SLAB NADZOR, NEENOTNA
ali SKRAJNA NEUSKLAJENOST CILJEV, VREDNOT, PRIČAKOVANJ
...

KONFLIKTI MED PODSISTEMI, SLABA KLIMA, OBČUTEK
NEUSPEŠNOSTI, VISOK NIVO STRESA, EMOCIONALNA
IZČRPANOST, IZGOREVANJE ...

POPUŠČANJE ZAHTEVAM PO STORILNOSTI, IZOGIBANJE
oz. POMANJKANJE KOMUNIKACIJE in MEDSEBOJNE
PODPORE - KONFLIKTI, ABSENTIZEM in DRUGE OBLIKE
"ZAŠČITNEGA" VEDENJA.

Pogosto ljudje izgorevajo zaradi slabih odnosov znotraj delovnega okolja, ne le preobilice dela.

To izhaja iz občutka, da **nikoli nismo dovolj dobri**, da je **vedno treba narediti več in bolje** – posledično se ljudje ujamejo v položaj, ko ne znajo več preceniti, kdaj je dovolj in se je treba ustaviti.

Past pozitivne psihologije!

„Sami smo odgovorni za svoje življenje!“ to so storilnostno naravnane korporacije z veseljem ponotranjile –

„Če ne zmoreš dela, če se slabo počutiš, je to tvoj problem.“

Kaj gre lahko narobe pri vračanju na delo – psihosocialni vidik?

- (Pre)hitre spremembe in **previsoke zahteve** z ozirom na kadrovsko opremljenost - novo nastala „invalidnost“ le še dodaten problem (kaplja čez rob).
- Odnos neposrednih vodij, sodelavcev.
- (Ne)sprejemanje lastnih omejitev in posledično potrebnih sprememb v delovnem okolju - **strah pred izgubo položaja** v vrednostni hierarhiji organizacije.
- Omejena infrastruktura/ zmogljivosti/ znanje.
- Največja ovira za spremembe je **miselnost ljudi** – se praviloma **spreminja počasi**.

ZPZR

Zgodnja poklicna in
zaposlitvena rehabilitacija
v procesu vračanja na delo

 CenterKontura

***“Ustanova je vredna
toliko, kolikor je vredna
komunikacija v njej.”
(J. Bečaj)***

